

De ongewerveldenfauna van de Natuurtuin van Regionale Milieuzorg in Houthalen-Helchteren

1. Inleiding

Onze tuin natuurlijker, het staat toch al enkele jaren in de belangstelling. Meer inheemse planten en minder insecticiden het helpt de insectenfauna zeker. Daarom was het ook een stimulans om de fauna eens te meten in een vrij recent aangelegde tuin, geïsoleerd zodat we kunnen spreken van een echte stapsteen. De Natuurtuin werd heraangelegd in 2002 met het maken van een bloemenweide, de aanleg van een vijver en verschillende hagen met streekeigen soorten.

2. Ligging

De Natuurtuin Houthalen is gelegen naast de N74 Hasselt-Eindhoven. Rond de tuin is de oppervlakte groen eerder beperkt (Figuur 1). Ze bestaat voornamelijk uit aangrenzende tuinen.

Figuur 1: orthofotoplan Natuurtuin Houthalen. De rode bollen zijn de locaties van de bodemvallen.

3. Werkwijze

Van september 2004 tot september 2005 werd de tuin geïnventariseerd op ongewervelden. Hiervoor werden er 7 bodemvallen (Figuur 1) ingegraven die 3-wekelijks werden geledigd. De aanwezige fauna werd gesorteerd en de per betrokken soortgroep in potjes verzameld. Daarbuiten werden er nog sleep, klop en handvangsten uitgevoerd waarbij onze aandacht vooral gericht was op de bloemenweide en de struiken.

4. Resultaten

4.1. Kevers

In het totaal werden er voorlopig 1211 exemplaren gedetermineerd verdeeld over 88 soorten.. Van de loopkevers wordt de status van elke soort in Vlaanderen weergegeven. Van de andere soorten is dit niet mogelijk.

Geslacht	Soort	Naamgever	Aantal exemplaren	Status Rode Lijst
Leistus	fulvibarbis	DEJ., 1826	2	Momenteel niet bedreigd
Nebria	brevicollis	(F., 1792)	13	Momenteel niet bedreigd
Notiophilus	substriatus	WTRH., 1833	1	Momenteel niet bedreigd
Notiophilus	rufipes	CURT., 1829	7	Momenteel niet bedreigd
Notiophilus	biguttatus	(F., 1779)	49	Momenteel niet bedreigd
Loricera	pilicornis	(F., 1775)	8	Momenteel niet bedreigd
Clivina	collaris	(HBST., 1784)	1	Momenteel niet bedreigd
Dyschirius	globosus	(HBST., 1784)	1	Momenteel niet bedreigd
Trechus	obtusus	ER., 1837	13	Momenteel niet bedreigd
Bembidion	lampros	(HBST., 1784)	70	Momenteel niet bedreigd
Bembidion	tetracolum	SAY, 1823	9	Momenteel niet bedreigd
Bembidion	quadrimaculatum	(L., 1761)	1	Momenteel niet bedreigd
Asaphidion	curtum	(HEYDEN, 1870)	8	Momenteel niet bedreigd
Anisodactylus	binotatus	(F., 1787)	2	Momenteel niet bedreigd
Harpalus	attenuatus	STEPH., 1828	1	Momenteel niet bedreigd
Harpalus	tardus	(PANZ., 1797)	3	Momenteel niet bedreigd
Bradycellus	verbasci	(DUFT., 1812)	4	Momenteel niet bedreigd
Bradycellus	harpalinus	(SERV., 1821)	4	Momenteel niet bedreigd
Poecilus	versicolor	(STURM, 1824)	283	Momenteel niet bedreigd
Pterostichus	diligens	(STURM, 1824)	3	Momenteel niet bedreigd
Pterostichus	vernalis	(PANZ., 1796)	6	Momenteel niet bedreigd
Pterostichus	oblongopunctatus	(F., 1787)	1	Momenteel niet bedreigd
Calathus	melanocephalus	(L., 1758)	1	Momenteel niet bedreigd
Oxyselaphus	obscurus	(HBST., 1784)	1	Momenteel niet bedreigd
Amara	plebeja	(GYLL., 1810)	3	Momenteel niet bedreigd
Amara	similata	(GYLL., 1810)	3	Momenteel niet bedreigd
Amara	ovata	(F., 1792)	1	Momenteel niet bedreigd
Amara	convexior	STEPH., 1828	3	Kwetsbaar
Amara	communis	(PANZ., 1797)	8	Niet bedreigd
Amara	curta	DEJ., 1828	1	Niet Bedreigd
Amara	lunicollis	SCHDTE., 1837	24	Momenteel niet bedreigd
Amara	aenea	(DEGEER, 1774)	2	Momenteel niet bedreigd
Amara	spretta	DEJEAN, 1831	1	Momenteel niet bedreigd
Amara	famelica	ZIMM., 1832	1	Zeldzaam
Amara	familiaris	(DUFT, 1812)	1	Momenteel niet bedreigd
Amara	consularis	(DUFT., 1812)	2	Zeldzaam
Badister	bullatus	(SCHRK., 1798)	1	Momenteel niet bedreigd
Calodromius	spilotus	(ILL., 1798)	1	Momenteel niet bedreigd
Syntomus	foveatus	(GEOFFR., 1785)	5	Momenteel niet bedreigd
Onthophilus	striatus	(MULL., 1776)	1	

Stenichnus	scutellaris	(MULL.KUNZE, 1822)	1
Proteinus	ovalis	STEPH., 1834	3
Omalium	rivulare	(PAYK., 1789)	1
Stenus	fulvicornis	STEPH., 1833	2
Stenus	impressus	GERM., 1824	1
Xantholinus	semirufus	(RTT.), 1950	1
Xantholinus	longiventris	HEER, 1839	1
Ocypus	ater	(GRAV., 1802)	1
Quedius	tristis	(GRAV., 1802)	1
Quedius	semiaeneus	(STEPH., 1833)	1
Quedius	boops	(GRAV., 1802)	1
Mycetoporus	lepidus	(GRAV., 1802)	1
Tachyporus	dispar	(PAYK., 1879)	1
Oligota	granaria	ERICH., 1837	1
Ilyobates	nigricollis	(PAYK., 1800)	2
Agriotes	obscurus	(L., 1758)	2
Athous	subfuscus	(MULLER)	
Trixagus	dermestoides	(L., 1767)	2
Simplocaria	semistriata	(F., 1794)	3
Cryptophagus	lycoperdi	(SCOP., 1763)	1
Atomaria	linearis	STEPH., 1830	1
Cartodere	bifasciata	(REITTER)	1
Dienerella	elongata	(CURT., 1830)	22
Cartodere	nodifer	(WESTW., 1839)	1
Mycetaea	subterranea	(MARSH., 1802)	3
Scymnus	haemorrhoidalis	HBST., 1797	1
Oxyomus	sylvestris	(SCOP., 1763)	1
Serica	brunnea	(L., 1758)	2
Pogonocherus	hispidus	(L., 1758)	1
Longitarsus	succineus	(FOUDR., 1860)	1
Asioresta	ferruginea	F.	1
Hylastinus	obscurus	(MARSH., 1802)	1
Ischnopterapion	virens	(HBST., 1797)	1
Otiorhynchus	raucus	(F., 1777)	4
Barypeithes	pellucidus	BOH.	134
Strophosoma	capitatum	(DEGEER, 1775)	10
Sitona	cambricus	STEPH., 1831	2
Rhyncholus	ater	(L., 1758)	1
Tychius	aureolus	KIESW., 1851	1
Tychius	picirostris	(F., 1787)	1
Curculio	pellitus	(BOH.)	1
Hypera	postica	(GYLL., 1813)	2
Acalles	ptinoides	(MARSH., 1824)	1
Rhinoncus	perpendicularis	(REICH, 1797)	1
Ceutorhynchus	atomus	BOH., 1845	20
Ceutorhynchus	floralis	(PAYK., 1792)	1
Microplonthus	triangulum	(BOH., 1845)	1
Trichosirocalus	troglydites	(F., 1787)	1
Nedysus	quadrimaculatus	(L., 1758)	2

-Loopkevers

Gezien hun actief foeragegedrag was deze groep in de bodemvallen het talrijkst aanwezig. In het totaal werden 608 exemplaren gevangen, verdeeld over 40 soorten. Daarvan zijn er zeven die met meer dan tien exemplaren werden aangetroffen in de bodemvallen. Het zijn net de soorten die zeker de vaste kern van de loopkeverfauna uitmaken in een tuin van deze vorm. Daarnaast is de tuin met deze structuur een corridor voor soorten die op zoek zijn naar een geschikt biotoop. Ook kunnen er soorten een tijdje verblijven, zich al dan niet voortplantend.

Amara lunicollis.

Daarbij valt op dat een soort als *Amara lunicollis* met 24 exemplaren slechts voorkomt op twee locaties waar het gras niet té dicht staat. Dit is het typische biotoop waarin de kever massaal voorkomt in ons land. De soort eet zowel zaden van planten als dierlijk voedsel. De kevers kunnen goed vliegen hetgeen hun dispersievermogen verhoogt.

Nebria brevicollis.

Nebria brevicollis wordt omschreven als een cultuurvolger. Desondanks komt de soort hier niet in zeer hoge aantallen voor alhoewel dit te verwachten is. Dit kan er op wijzen dat het wat te droog en te warm is in de tuin om voldoende overlevingskansen te bieden aan de larven. Zij verkiezen wat koudere en vochtigere plekken. De begeleidende soort is *Loricera pilicornis* en daarvan vingen we ook slechts 5 exemplaren. De kevers kunnen in de regel niet vliegen maar als de leefomstandigheden ongunstig worden dan komen in de daarop volgende generatie exemplaren voor die wel kunnen vliegen.

Notiophilus biguttatus.

Dit is een typische bossoort maar ze komt in alle terreinen voor als daar het geschikte voedsel aanwezig is én op voorwaarde dat er voldoende humus in de bodem zit. In die humus zit komt immers de springstaart *Orchesella cincta* voor die het hoofdvoedsel vormt. Belangrijk ook is de aanwezigheid van losse schors of van dood hout. De larven maken daarin een klein kamertje waarin zij verpoppen.. Bij droogte kan de populatie volledig instorten.

Notiophilus rufipes.

Deze soort verkiest nog iets vochtigere plekken dan de vorige. Het liefst zit hij in de eiken-berkenbossen en struikvegetaties maar je kan ze ook aantreffen in schrale graslanden op zandbodem hetgeen in de tuin zeker aanwezig is. De kevers kunnen niet vliegen.

Poecilus versicolor.

Van deze mooie metaalglanzende kever zijn er 289 exemplaren in de bodemvallen aangetroffen. Dat is bijna de helft van het totaal. Naast de droge heide verkiest de soort ook cultuurgronden op zandbodem. De activiteiten in de tuin spelen in de kaart van deze soort. Zo zijn de takkenwallen uitermate geschikt om er de eieren te deponeren. De volwassen kever kan 4 tot 5 jaar oud worden, zo werd vastgesteld in laboratoriumomstandigheden. Bovendien kan het vrouwtje meerdere keren per jaar eitjes leggen. Zodra het voedselaanbod groot genoeg is begint de eiproductie. Deze loopt dan enkele weken door waarna een pauze volgt(. Deze kever is in tuinen een belangrijke factor voor het biologisch evenwicht. Bij proeven bleek immers dat kevers op akkers een voorkeur hadden voor de larven van de Rozenkever (*Phyllopertha horticola*). Ook spinnen en larven van andere kevers staan op het menu. Een deel van de kevers kan vliegen.

Trechus obtusus.

Dit is een soort van heggen en struwelen. Dit is een belangrijke soort want de larven zowel als de kevers eten bij voorkeur eitjes van vliegen. Ze kunnen ook ander dierlijk voedsel tot zich nemen.

De kevers kunnen vliegen maar de vliegende nakomelingen zijn in de minderheid.

De overige soorten.

Van een aantal soorten werden er duidelijk minder exemplaren aangetroffen.

De kevers van het geslacht *Amara* zijn graaneters. Zij vliegen van de ene voedselplek naar de andere. Hun voorkomen is niet vreemd aangezien het gras de kans krijgt om zaad te vormen. Meer opmerkelijk is de aanwezigheid van *Asaphidion curtum*. Deze soort komt voor op twee verschillende plaatsen in de tuinen van de burens. De kever vraagt vooral vocht. Er dient te worden opgemerkt dat men de larve ervan nog niet kent! Het zijn goede vliegers. Om de soort in de tuin zelf te krijgen volstaat het om een vochtige plek in de schaduw te creëren door bijvoorbeeld de helft van het tuinhuis af te wateren naar de grond i.p.v. alles naar de waterton te leiden.

Daarnaast treffen we een aantal typische loopkevers van zandgronden aan: *Syntomus foveatus* en *Bradycellus harpalinus*. Hun aantallen zijn echter te gering om een uitspraak te doen: ofwel hebben ze stand gehouden ofwel herkoloniseren zij dit biotoop nu het anders wordt beheerd.

Andere keverfamilies

We kunnen de gevonden soorten verdelen in verschillende microhabitats levend:

Myctaea subterranea leeft in vermolmd en schimmelend hout. Meestal is de soort aangetroffen in de Limburgse bosreservaten.

Cryptophagus lycoperdi is een algemene soort waarvan de larven leven in Aardappelbovisten. De algemeenste snuitkever was *Barypeithes pellucides*. De larven lever in vlinderbloemigen zoals lupine en kleine klaver. Overdag zitten de volwassen dieren in het strooisel.

4.2. Mieren

In het totaal werden er 9 soorten mieren genoteerd.

Het gaat hier om algemene soorten met een ruim verspreidingspatroon. Voor een eerder gesloten biotoop als een tuin is het voorkomen van 9 soorten toch een mooie diversiteit.

Geslacht	Soort	Naamgever	Rode Lijst Vlaanderen
Formica	fusca	Linnaeus, 1758	Momenteel niet bedreigd
Lasius	fuliginosus	(Latreille, 1798)	Momenteel niet bedreigd
Lasius	niger	(Linnaeus, 1758)	Momenteel niet bedreigd
Leptothorax	nylanderi	(Förster, 1850)	Momenteel niet bedreigd
Myrmica	microrubra	SIEFERT, 1993	Momenteel niet bedreigd
Myrmica	rubra	(Linnaeus, 1758)	Momenteel niet bedreigd

Myrmica	ruginodis	Nylander, 1846	Momenteel niet bedreigd
Myrmica	sabuleti	Meinert, 1861	Momenteel niet bedreigd
Myrmica	scabrinodis	Nylander, 1846	Momenteel niet bedreigd

4.3. Spinnen

In het totaal werden er 952 soorten gedetermineerd, verdeeld over 82 soorten.

Hiervan zijn er 11 soorten welke op de Rode Lijst in Vlaanderen staan.

Ondanks de vrij korte bemonsteringsperiode werd op deze beperkte oppervlakte toch een hoog aantal spinnensoorten gevonden. Lage aantallen kunnen wijzen op soorten die hier terecht zijn gekomen als aeronauten (de jonge dieren zijn door de lucht getransporteerd) en daarna volwassen geworden. Een aantal zeldzamere wolfspinnen zijn hier eerder vaste bewoner. Het zijn soorten die kiezen voor warme, laagbegroeide graslanden.

Bijzonder is zeker een mannetje van de Aardspin (*Atypus affinis*), één van de weinige beschermde soorten in België.

Opvallend hierbij is *Drassylus praeficus* een Gnaphosidae die met uitsterven bedreigd is. De soort verkiest warme droge terreinen en werd recent genoteerd in Hechtel (Kamert), Neeroeteren (De Bek) en Genk op een zanderige spoorwegberm.

Atypus	affinis	Eichwald, 1830	1 Kwetsbaar
Lathys	humilis	(Blackwall, 1855)	2 Momenteel niet bedreigd
Haplodrassus	silvestris	(BLACK., 1833)	2 Bedreigd
Drassylus	praeficus	(C.L.KOCH, 1866)	1 Met uitsterven bedreigd
Clubiona	reclusa	(O.P.CAMBRIDGE, 1863)	2 Momenteel niet bedreigd
Clubiona	terrestris	(WEST, 1862)	1 Momenteel niet bedreigd
Clubiona	comta	C.L.KOCH, 1839	5 Momenteel niet bedreigd
Phrurolithus	festivus	(C.L.KOCH, 1835)	4 Momenteel niet bedreigd
Zora	spinimana	(SUND., 1833)	2 Momenteel niet bedreigd
Xysticus	cristatus	(CLERCK, 1757)	4 Momenteel niet bedreigd
Ozyptila	praticola	(C.L.KOCH, 1837)	65 Momenteel niet bedreigd
Philodromus	dispar	(WALCK., 1825)	1 Momenteel niet bedreigd
Philodromus	praedatus	(O.P.C. , 1871)	1 Bedreigd
Marpissa	muscosa	(CLERCK, 1757)	1 Momenteel niet bedreigd
Pardosa	palustris	(LINNAEUS, 1758)	4 Momenteel niet bedreigd
Pardosa	pullata	(Clerck, 1757)	7 Momenteel niet bedreigd
Pardosa	prativaga	(C.L.KOCH, 1870)	185 Kwetsbaar
Pardosa	nigriceps	(THORELL, 1856)	4 Momenteel niet bedreigd
Pardosa	hortensis	(THORELL, 1872)	26 Zeldzaam
Pardosa	lugubris	(WALCK., 1802)	32 Kwetsbaar
Alopecosa	pulverulenta	(Clerck,1757)	12 Momenteel niet bedreigd
Alopecosa	cuneata	(CLERCK, 1757)	12 Kwetsbaar
Trochosa	ruricola	(DEGEER, 1778)	1 Momenteel niet bedreigd
Trochosa	terricola	(THORELL, 1856)	66 Momenteel niet bedreigd

Pirata	hygrophilus	THORELL, 1872	13	Momenteel niet bedreigd
Pirata	latitans	(BLACKW., 1841)	11	Momenteel niet bedreigd
Agelena	labyrinthica	(CLERCK, 1757)	1	Momenteel niet bedreigd
Hahnia	nava	(BLACKW., 1841)	1	Bedreigd
Ero	furcata	(VILLERS, 1789)	2	Momenteel niet bedreigd
Steatoda	phalerata	(PANZER, 1801)	2	Kwetsbaar
Enoplognatha	thoracica	(HAHN, 1833)	4	Momenteel niet bedreigd
Robertus	lividus	(BLACKWALL, 1836)	1	Momenteel niet bedreigd
Pachygnatha	clercki	(SUND., 1823)	7	Momenteel niet bedreigd
Pachygnatha	degeeri	(SUND., 1830)	27	Momenteel niet bedreigd
Ceratinella	scabrosa	(O.P.CAMBRIDGE, 1871)	11	Momenteel niet bedreigd
Walckenaeria	acuminata	(BLACKWALL, 1833)	5	Momenteel niet bedreigd
Dicymbium	nigrum	(BLACKWALL, 1834)	6	Momenteel niet bedreigd
Dicymbium	brevisetorum	(LOCKET, 1862)	11	Momenteel niet bedreigd
Dicymbium	tibiale	(BLACK, 1836)	24	Momenteel niet bedreigd
Entelecara	erythropus		1	Momenteel niet bedreigd
Gongylidium	rufipes	(SUND., 1829)	1	Momenteel niet bedreigd
Maso	sundevalli	(WEST., 1851)	5	Momenteel niet bedreigd
Pocadicnemis	juncea	(LOCK&MILL., 1953)	3	Momenteel niet bedreigd
Oedothorax	gibbosus	(BLACK, 1841)	1	Kwetsbaar
Oedothorax	retusus	(WESTW., 1851)	11	Momenteel niet bedreigd
Pelecopsis	parallela	WIDER, 1834	1	Momenteel niet bedreigd
Cnephalocotes	obscurus	(BLACK, 1834)	1	Momenteel niet bedreigd
Tiso	vagans	(BLACK, 1834)	3	Momenteel niet bedreigd
Troxochrus	scabriculus	(WEST., 1851)	27	Momenteel niet bedreigd
Gongylidiellum	vivum	(O.P.-CAMBR., 1875)	3	Momenteel niet bedreigd
Micrargus	herbigradus	(BLACKWALL, 1854)	3	Momenteel niet bedreigd
Micrargus	subaequalis	(WEST., 1851)	4	Momenteel niet bedreigd
Diplocephalus	picinus	(BLACK., 1841)	16	Momenteel niet bedreigd
Milleriana	inerrans	(O.P. CAMBRIDGE, 1884)	2	Momenteel niet bedreigd
Erigone	longipalpis	(SUND., 1830)	1	Momenteel niet bedreigd
Erigone	atra	(Bl.)	57	Momenteel niet bedreigd
Erigone	dentipalpis	(WIDER, 1834)	18	Momenteel niet bedreigd
Agyneta	decora	(O.P.CAMBRIDGE, 1870)	2	Momenteel niet bedreigd
Meioneta	mollis	(O.P.CAMBR., 1871)	4	Momenteel niet bedreigd
Meioneta	saxatilis	(BLACKWALL, 1844)	4	Momenteel niet bedreigd
Microneta	viaria	(BLACKW., 1841)	3	Momenteel niet bedreigd
Centromerus	sylvaticus	(BLACK., 1841)	5	Momenteel niet bedreigd
Tallusia	experta	(O.P.CAMBRIDGE, 1871)	1	Momenteel niet bedreigd
Centromerita	bicolor	(BLACK, 1833)	76	Momenteel niet bedreigd
Centromerita	concinna	(THORELL, 1875)	1	Momenteel niet bedreigd
Saaristoa	abnormis	(BLACK., 1841)	2	Momenteel niet bedreigd
Macrargus	rufus	(WIDER, 1834)	1	Momenteel niet bedreigd
Bathyphanthes	parvulus	(WEST., 1851)	4	Momenteel niet bedreigd
Bathyphantes	gracilis	(BLACKWALL, 1841)	24	Momenteel niet bedreigd
Diplostyla	concolor	(WIDER, 1834)	38	Momenteel niet bedreigd
Tenuiphantes	tenuis	(BLACK., 1852)	36	Momenteel niet bedreigd
Tenuiphantes	zimmermanni	(BERTKAU, 1890)	2	Momenteel niet bedreigd

Lepthyphantes	mengei	(BLACKWALL, 1869)	15	Momenteel niet bedreigd
Tenuiphantes	flavipes	(BLACK., 1854)	3	Momenteel niet bedreigd
Palludiphantes	ericaeus	(BLACK., 1853)	1	Momenteel niet bedreigd
Neriere	montana	(CLERCK, 1757)	1	Momenteel niet bedreigd
Neriere	clathrata	(SUNDEVALL, 1829)	4	Momenteel niet bedreigd

5. Besluit.

Deze tuin herbergt verrassend veel soorten. Ondanks dat de tuin pas enkele jaren geleden veranderde van een gazon tot een natuurlijk ingerichte tuin zijn er al veel soorten die dit kleine stukje hebben ontdekt. We zijn er ook zeker van dat de werkelijke soortenrijkdom nog hoger is. Opvallend was de waarneming van de wettelijk beschermde aardspin die gekend is uit de heidereservaten in de omgeving.

De waarnemingen duiden op de potentie van natuurlijk ingerichte tuinen: mits een aantal haalbare ingrepen wordt de insectenwereld positief beïnvloedt. Zo kan een kettingreactie op gang komen: hoe meer insecten hoe meer mogelijkheden voor vogels. Hoe stabiel het milieu. Dit stabiliseren kan het uitbreken van plagen voorkomen.

In het totaal werden er 179 soorten gedetermineerd. Gezien de kleine oppervlakte (23are), de geïsoleerde ligging tussen de bewoning, de jonge leeftijd van de tuin is de soortenlijst opmerkelijk.